

До спеціалізованої вченої ради Д 14.052.03
Державного університету «Житомирська політехніка»
Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК ОПОНЕНТА

на дисертацію

КУРБАНОВА Антона Костянтиновича

**на тему: «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ СИСТЕМИ
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я»,**

**подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного
управління за спеціальністю 25.00.02 - механізми державного управління**

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою.

Стан здоров'я населення будь-якої країни є ключовим фактором соціально-економічного розвитку країни, адже визначає стан людських ресурсів, а отже кадрового потенціалу для держави, інвесторів, роботодавців та інших учасників господарських відносин. Особливо важливим стан здоров'я населення є при формуванні та розробці політики державного управління у сфері охорони здоров'я. Система охорони здоров'я є особливою сферою державного управління, адже впливає на громадське здоров'я, яке у свою чергу є складовою людського капіталу держави; характеризує рівень економічного, соціального та екологічного розвитку держави; впливає на усі сфери суспільного життя; становить інтерес усіх без винятку учасників суспільних відносин (людина, суспільство, держава, суб'єкти господарювання, громадські організації та інші); здоров'я знаходиться на перетині інституційних інтересів суб'єктів формування та реалізації державної політики. Система охорони здоров'я України є досить мінливою до реформ галузі державного управління. Це обумовлено тим, що охорона здоров'я є складовою соціальної політики держави та завжди знаходиться на перетині соціальних інтересів більшості членів суспільства. Питання

реформування системи охорони здоров'я є вкрай важливою сферою державного управління та розвитку політичної системи країни в цілому. Від ефективності здійснюваних реформ залежить розвиток національної економіки, налагодження соціального консенсусу та забезпечення відповідного рівня національної безпеки. Зазначене актуалізує науковий пошук шляхів розвитку державного управління системою охорони здоров'я в умовах реформування.

Дисертація підготовлена автором на основі детального і всебічного опрацювання фактичного матеріалу відповідно до плану науково-дослідної роботи Державного університету «Житомирська політехніка» за темами: «Євроінтеграційні імперативи сталого розвитку сільських територіальних громад» (номер державної реєстрації 0124U003135); «Інноваційні механізми публічного управління та адміністрування» (державна реєстрація № 0121U111051). У межах тем автором проведені дослідження, пов'язані з розробкою комплексного механізму державного управління адаптивно-резервним потенціалом СОЗ.

Таким чином, діапазон проблем, визначених та розглянутих у дисертаційній роботі, дозволяє стверджувати, що тема дослідження А.К. Курбанова, що присвячена проблемам розвитку механізмів державного управління потенціалом СОЗ для забезпечення її готовності до кризових ситуацій, є значимою для науки державного управління, а запропоновані рекомендації - затребуваними з точки зору їх практичного застосування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків рекомендацій, сформованих у дисертації, їх достовірність, академічна доброчесність та повнота висвітлення

Аналіз наукових результатів, поданих у роботі Антона Костянтиновича Курбанова, дозволяє зробити висновок, що вони повністю обґрунтовані з теоретичної точки зору і є достовірними. Обґрунтованість наукових положень, висновків, рекомендацій обумовлена тим, що теоретико-методологічною основою дослідження є фундаментальні праці визнаних

вітчизняних та закордонних вчених, присвячених питанням державного управління потенціалом СОЗ, а практичною основою ґрунтовний аналіз довідкових й інформаційно-аналітичних видань міжнародних організацій.

Отримані наукові результати відзначаються чіткою логікою, послідовністю проведення та викладу дослідження, дієвим застосуванням сучасної методології. Сформовані висновки та рекомендації узгоджуються з визнаними науковими положеннями, логічно взаємоузгоджені.

Достовірність наукових результатів та висновків представлених у роботі досягається завдяки формуванню суттєвої інформаційної бази дослідження у вигляді монографічних праць, наукових статей вітчизняних і зарубіжних учених, присвячених проблемам державного управління потенціалом СОЗ, а також матеріалів науково-практичних конференцій і семінарів. У дослідженні використано матеріали міжнародних наукометричних баз даних Scopus та Web of Science, що забезпечило репрезентативність емпіричної бази та достовірність отриманих результатів.

Аналіз зібраного інформаційного матеріалу засновувався на системному підході, що забезпечило логічність, послідовність, об'єктивність, доказовість, представництво та обґрунтованість представлених результатів та висновків даного дослідження. Текст дисертації відповідає принципам академічної доброчесності та містить належним чином оформлені цитати - наявні відповідні посилання на першоджерело.

Детальний аналіз змісту роботи засвідчив про цілісність та завершеність дисертаційного дослідження. Структура роботи логічна та послідовна. Всі розділи об'єднані загальною метою дослідження та спрямовані на вирішення встановлених задач. Робота складається зі вступу, 5 розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі чітко сформульовано актуальність, мету (полягає в обґрунтуванні теоретичних, методологічних та організаційних положень, а також розробці практичних рекомендацій щодо розвитку механізмів державного управління потенціалом СОЗ для забезпечення її готовності до

кризових ситуацій) та задачі дисертаційного дослідження, його об'єкт (система державного управління потенціалом системи охорони здоров'я) та предмет (сукупність теоретико-методологічних та організаційних положень державного управління потенціалом системи охорони здоров'я для забезпечення її готовності до кризових ситуацій). Відповідно до цього визначено методичне та інформаційне забезпечення отримання наукових результатів, чітко конкретизовано наукову новизну та практичну значимість рекомендацій, окреслено особистий внесок здобувача, представлено дані про оприлюднення та апробацію отриманих результатів.

Характеризуючи зміст роботи, можна стверджувати, що здобувач послідовно реалізує поставлені задачі дисертаційного дослідження, розкриває повною мірою мету. Розгляд теоретичних засад автор доповнює обґрунтуванням конкретних практичних висновків і рекомендацій. Розділи роботи збалансовані за змістом та логічно взаємопов'язані. Текст роботи викладено українською діловою мовою, представлено великий масив таблично-графічного матеріалу. Рівень представленого аналізу, оригінальності вирішення виявлених проблем підтверджує високу науково-методичну підготовку здобувача.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних, методологічних та організаційних положень, а також розробці практичних рекомендацій щодо розвитку державного управління потенціалом СОЗ для забезпечення її готовності до кризових ситуацій.

Основні положення наукової новизни полягають у наступному:

вперше:

– розроблено вихідні положення державного управління адаптивно-резервного потенціалу СОЗ, зокрема визначено пріоритетні завдання, сформовано сукупність принципів, ідентифіковано об'єкт (система охорони здоров'я як суспільно значуща сфера державного управління, що функціонує в умовах динамічних викликів та потребує забезпечення стійкості, мобілізаційної готовності й безперервності надання медичної допомоги при штатних та кризових умовах) та предмет (організаційно-методологічні

положення державно-управлінських рішень щодо формування, підтримки та використання адаптивно-резервного потенціалу СОЗ для забезпечення її стійкості, мобілізаційної готовності й безперервності надання медичної допомоги при штатних та кризових ситуацій), що забезпечить відповідність СОЗ таким властивостям як адаптивність, безпечність, безперервність та стійкість зважаючи на його ключові складові (фінансові, кадрові та інфраструктурні);

– розроблено комплексний механізм державного управління адаптивно-резервним потенціалом СОЗ на основі прогнозування, який визначає сукупність державно-управлінських інструментів організаційного (запровадження процедури утворення антикризових координаційних центрів; розробка та впровадження системи управління резервами СОЗ; розробка та впровадження механізмів реагування на кризи; розробка та впровадження системи перепрофілювання закладів охорони здоров'я); інформаційного (налагодження системи обміну даними між державними органами та ЗОЗ; формування інформаційно-аналітичної системи антикризових координаційних центрів; формуванні системи інформаційної взаємодії із населенням в умовах криз); фінансового (формування резервних фондів СОЗ; впровадження механізмів екстреного фінансування медичних послуг; забезпечення багатоканального фінансування ЗОЗ без прив'язки до форми власності; фінансування процедури формування резервів СОЗ) та правового (передбачає формування та впровадження нормативно-правових актів:) характеру, що формує цілісну систему забезпечення адаптивності, безперервності, безпечності та стійкості СОЗ в умовах криз;

– одержано комплексний механізм прогнозування розвитку СОЗ як складової державного управління її потенціалом, що являє собою послідовність взаємопов'язаних етапів інформаційного, аналітичного, процедурного та контрольного характеру, які дозволяють формувати сценарії розвитку СОЗ та забезпечити прийняття стратегічних державно-

управлінських рішень щодо її потенціалу в штатному режимі та реагування на кризові ситуації;

удосконалено:

– теоретичні положення державного управління потенціалом СОЗ щодо введення в науковий обіг нових понять (адаптивно-резервний потенціал - здатність системи зберігати стійкість, безперервність функціонування та ефективність і результативність надання медичної допомоги населенню в умовах нестабільності, кризових ситуацій, надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру і трансформаційних викликів) та розширення змісту існуючих (адаптивність, безпечність, безперервність, стійкість, кадровий потенціал, фінансовий потенціал, інфраструктурний потенціал);

– теоретико-методологічні положення державного управління потенціалом СОЗ через розробку інформаційних моделей кадрового, фінансового та інфраструктурного потенціалу, які дозволяють визначити його багатовекторність, багаторівневність та міжсистемність, зокрема обґрунтовано складові зазначених потенціалів, рівні управління ними, джерела формування, фактори впливу та встановлено залежність від різних видів державної політики;

– методологічні положення державного управління потенціалом СОЗ, шляхом розробки інформаційної модель, що характеризує взаємодію між елементами системи державного управління та їх змістовні і формальні характеристики, зокрема: 1) визначено повноваження та ідентифіковано властивості суб'єктів державного управління потенціалом СОЗ; 2) розроблено систему методів державного управління за досліджуванним об'єктом шляхом визначення їх змісту, властивостей та порядку застосування; 3) обґрунтовано методологічні положення реалізації зворотного зв'язку, які передбачають ідентифікацію методів за такими складовими як: моніторинг, оцінка ефективності та коригування рішень.

набуло подальшого розвитку:

– обґрунтування сукупності, змістовного наповнення та взаємодії факторів впливу на СОЗ, що визначають напрями її розвитку та формуванню підґрунтя державного управління її потенціалом, що групуються на внутрішні (фінансово-економічні; організаційно-управлінські; інфраструктурно-технологічні; кадрові; ментально-психологічні; інші) та зовнішні (демографічні; санітарно-епідеміологічні; соціально-економічні; екологічні; безпеково-політичні; техніко-технологічні);

– обґрунтування функціональних положень та об'єктних особливостей методології державного управління потенціалом СОЗ, зокрема: 1) визначено властивості методології (міжгалузевість, професійність, динамічність, соціальність, висковий рівень заінтересованості, наукоємність, багаторівневність); 2) запропоновано групувати завдання за часовим характером (загальні; періодичні) та змістовним характером (управлінські; організаційні; медичні); 3) встановлено, що завдання СОЗ знаходиться в тісній взаємодії із потенціалом, як в контексті можливості їх реалізації (зокрема періодичних завдань) так і в контексті управління потенціалом.

Значення наукових результатів для науки і практики

Отримані Антоном Костянтиновичем Курбанович результати розвивають методологію та організацію державного управління потенціалом системи охорони здоров'я.

Наукові результати та обґрунтовані висновки доповнюють існуючі теоретичні положення у сфері державного управління потенціалом системи охорони здоров'я та такими її складовими як кадровий потенціал, інфраструктурне, фінансово-економічне та інформаційно-технологічне забезпечення. Сприяють формуванню наукових основ трансформації інституційного та правового механізмів державного управління, забезпечують стабільність системи охорони здоров'я.

Практична значимість отриманих результатів визначається перевагами широкого застосування сформованих рекомендацій, які запроваджено у

практику діяльності суб'єктів державного управління, місцевого самоврядування та закладів вищої освіти. Отримані наукові результати доведені до рівня конкретних розробок, придатних до використання суб'єктами державного управління та місцевого самоврядування.

Повнота висвітлених наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Основні положення дисертаційного дослідження опубліковано у 32 наукових працях, із них: 4 монографії (1 одноосібна); 15 статей у наукових фахових виданнях, зокрема 4 статті у наукових виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних Scopus/WoS. Основні теоретичні положення і результати прикладних досліджень апробовано в ході 9 всеукраїнських науково-практичних конференцій. Використання у наукових публікаціях на наукові результати і матеріали інших авторів супроводжується посиланням на автора та/або на джерело опублікування.

Реферат дисертації А.К. Курбанова у повній мірі відображає зміст, структуру та основні положення, висновки й рекомендації та є ідентичним рукопису дисертації, відповідає встановленим вимогам.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи дисертаційну роботу Антона Костянтиновича Курбанова на тему: «Державне управління потенціалом системи охорони здоров'я» в цілому позитивно, слід відмітити окремі дискусійні положення, зауваження та побажання.

1. Автор детально розглядає термін «потенціал системи охорони здоров'я», проте недостатньо чітко розмежовує його з суміжними категоріями, такими як «ресурсне забезпечення» або «спроможність системи». Варто було б уточнити, чи є потенціал лише сумою ресурсів, чи він включає синергетичний ефект від їх управління.

2. З метою комплексної оцінки фінансового потенціалу системи охорони здоров'я України автором здійснено аналіз ключових макроекономічних та структурних показників, які допомогли сформулювати

уявлення про реальний фінансовий потенціал системи охорони здоров'я України та його відповідність завданням забезпечення доступності, якості та стійкості медичних послуг. Проте залишається не зовсім зрозумілим, за яким принципом визначалася вагомість кожного показника у загальному потенціалі СОЗ.

3. У роботі ґрунтовно проаналізовано позитивні аспекти реформування, проте недостатньо висвітлено механізми державного управління щодо нівелювання ризиків (наприклад, ризику кадрового дефіциту, корупційних ризиків при закупівлях, зростання потреб у бюджетному фінансуванні).

4. Дослідження виграло б від більш глибокого порівняльного аналізу управління потенціалом на рівні різних областей України. Наявні статистичні дані подані узагальнено, що дещо нівелює специфіку децентралізації в охороні здоров'я.

5. Враховуючи сучасні тренди, у роботі доцільно було б ширше розкрити роль цифровізації (eHealth) як інструменту підвищення саме управлінського потенціалу, а не лише як технічного засобу обліку пацієнтів.

6. Автор пропонує нову модель управління адаптивно-резервного потенціалу СОЗ, проте в роботі бракує прогнозних розрахунків очікуваного соціально-економічного ефекту від її впровадження.

Разом з тим, вказані зауваження та побажання не є суттєвими й не впливають на загальну позитивну оцінку цілісного й завершеного наукового дослідження. Висловлені побажання є дискусійними та спрямовані на активізацію подальших досліджень у науці державного управління.

Загальний висновок

Дисертація Курбанова Антона Костянтиновича на тему «Державне управління потенціалом системи охорони здоров'я», що подана до захисту на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління є завершеною, оригінальною науковою працею, спрямованою на вирішення актуальної наукової проблеми розвитку теоретико-методологічних засад та організаційно-правових положень державного управління потенціалом системи охорони здоров'я і обґрунтуванні науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів його реалізації. Тема і зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління. Робота цілком відповідає вимогам, котрі висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук, зокрема пп. 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. №1197, а її автор – Курбанов Антон Костянтинович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри права
та публічного управління

Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка

Наталія ОРЛОВА

